

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران
حوزه علمیه الزهرا(س)
شهرستان شیراز
سطح ۲

موضوع:

توسل

استاد راهنما:
سرکار خانم رضوی

پژوهشگر:
صدیقه نوروزی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
الْحُمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰالَمِينَ
وَاللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ
مَا أَعْشَى وَمَا أَنْهَى
وَمَا كُوْنَتُ
وَمَا كُوْنَتُ

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه علمیه خواهران
حوزه علمیه الزهرا(س)
شهرستان شیراز
سطح ۲

موضوع:

توسل

استاد راهنما:

سرکار خانم رضوی

پژوهشگر:

صدیقه نوروزی

۹۱ بهار

(ب)

چکیده

یکی از راههایی که خداوند بشر را برای رسیدن به کمال دنیوی و اخروی به ان امر فرموده و در روایات شیعه و سنی آمده است توسل می باشد و اقسام آن ، توسل به اعمال صالح، به دعای بندگان شایسته، به شخصیت هی آبرومند، به اسماء الہی ... به قرآن می باشد. از آنجایی که خواست خداوند برآن است که بسیاری از نیازها از طریق اسباب برطرف شود، توسل شرک و بی احترامی نیست و منافاتی با توحید ندارد و مانند هر عمل دیگر یکی از توفیقاتی است که شامل حال آدمی می شود و دارای شرایطی است تا جواب دهد و حاجت به اجابت برسد.

کلید واژه: توسل، دعا، توحید، شرک، فطرت، ادیان، بندگ شایسته، توفیق.

مقدمه

سپاس و ستایش ویژه پروردگار جهانیان است و درود و تهیت بر سرور ما محمد (صلی الله علیه وآلہ وسلم) و خاندان پاک اوباد.

به گواهی آیات نورانی قرآن، نظام آفرینش بر محور علت‌ها و معلول‌ها یا اسباب و مسببات می‌گردد و پدیده‌ها بر روی هم اثر می‌گذارند، در عین حال، مجموع این نظام وابسته به خدا بوده و در پرتو خواست وارد اده او پا بر جاست و به سرانگشت اشاره او تمامی قالب‌ها فرومی‌ریزد. تمامی اجزای نظام آفرینش که بصورت علت و سبب تجلی می‌کند سپاه الهی است و به فرمان او انجام وظیفه می‌کنند و از شمار این سپاه، جز خدا کسی آگاه نیست. بنابراین خواست خداوند آن است که بشر در عین اعتقاد به اینکه همه چیز از جانب خداوند است با فراهم آوردن اسباب و وسائل به مقاصد خویش دست یابد.

این اصل و ضابطه به امور معنوی که آدمی برای رسیدن به آنها نیازمند هدایت الهی است نیز حاکم است و از آنهایی که فیض الهی غالباً توسط اسباب به انسان می‌رسد بایستی این اسباب و چگونگی یاری خواستن از آنها به خوبی شناخته شود تا کج فهمی این امر موجب شرک نشود و آدمی را از راه هدایت باز ندارد و ما توسط آن به سعادت دنیا و آخرت دست یابیم.

این نوشته در ابتداء معنا و مفهوم توسل و جایگاه آن در قرآن و دید ادیان و سپس تفاوت آن با شرک و اقسام و شرایط آن و دیگر مسائل در این زمینه را مورد بررسی قرار می‌دهد.

وامر توسل هم امری مستقل از خداوند و عبادت غیر خدا نیست بلکه خواستن چیزی از خداوند به واسطه قسم دادن به حق بندگان شایسته می باشد.

توسل از دیدگاه ادعیه و مناجات‌های ماثوره

موحدان به حق عباد مخلصین الله چگونه در دعاها و گفتگوهای خود با خدا، به رسول خدا ﷺ و عترت پاک آن حضرت توسل جسته و استشفاع به آن مقربین درگاه حضرت معبد می نمایند و خالق متعال را در انجام مطالب وقضاء حوائج خویش؟، به جاه و منزلت آن بزرگواران و حق عظیم آنان قسم می دهند؛ وهمین روش را به عنوان یک دستورالعمل دینی در راه رسیدن به انواع برکات الهی به پیروان خود وامت اسلام می آموزند.

اینک نمونه هایی از آن دعاها و مناجاتها:

امام امیرالمؤمنین علی علیہ السلام، ضمن دعا به پیشگاه خدا عرضه می دارد:

يعنى: خدایا از تو می خواهم... و به درگاه تو رو می آورم به وسیله پیامبر محمد ﷺ پیامبر رحمت- درود خدا براو و خاندان پاک و برگزیده اش باد- ای محمد ﷺ من به وسیله تو، به درگاه خدا که پروردگار تو و پروردگار من است رو می کنم در مورد برآورده شدن حاجتم.

ونیز آن حضرت در دعای بعداز زوال عرضه می دارد:

يعنى: بارالها... به توتیر می جویم به وسیله محمد ﷺ بنده ورسول تو- و به تو تقریب می جویم به وسیله فرشتگان مقرب درگاهت و پیامبران مرسلت.

امام علی علیہ السلام می فرماید:

هرگاه تو رابه خداوند سبحان حاجتی باشد، در خواست خود را با درود بر رسول خدا ﷺ آغاز کن و سپس حاجت خود را بخواه.

و این سنت حسنہ که که هم انون سیره جاریه مسلمین قرار گرفته است و ادعیه خود را که متحمن طلب حاجت است در پرتو صلوات بررسول اکرم وآل اطهارش صلوات الله علیهم اجمعین به پیشگاه خدا عرضه می دارند، خدا برای اجابت دعا، متوجه به رسول خدا ﷺ و صلوات برآن حضرت می شوند.

ولذا شاید در میان ادعیه و مناجات ماثوره از خاندان عصمت علیہ السلام به ندرت، دعایی یافت شود که در آن، طلب حاجات از خدا، با صلوات بررسول خدا وآل اطهارش علیهم السلام آغاز نشده باشد و یا صریحاً قسم دادن به حق آن بزرگواران، برای اجابت دعا وقضاء حوائج به میان نیامده باشد^{۲۶}.

نتیجه‌گیری

با توجه به مطالبی که ذکر شد به این مطلب می‌رسیم که به خواست خداوند تمام امور براساس علت و معلول است و آدمی برای رسیدن به قرب الهی بایستی به توسل و دعا بپردازد و هرچه بیشتر خود را به ائمه اطهار نزدیک سازد و توسل راهی است که حاجات آدمی در مسیری صحیح‌تر و سریع‌تر برآورده می‌شود و به سوی انسانی موحدشدن رهسپار می‌شود.

پی نوشت

۱. ابن منظور ، لسان العرب ، محمد بن مكرم ، لبنان ، بی نا ، بی تا ، ج ۱۵ ، ص ۱۰۰.
۲. لویس معلوف ، المنجد ، محمدبندر ریگی ، تهران ، ایران ، ۱۳۷۵ ، ج ۲ ، ص ۲۱۸۰.
۳. مرحوم طبرسی ، مجمع البيان ، احمد بهشتی ، تهران ، فراهانی ، ۱۳۵۰ ، ج ۲ ، ص ۱۸۸.
۴. اکبر هاشمی رفسنجانی ، تفسیر راهنما ، قم ، بوستان کتاب ، ۱۳۸۵ ، ج ۴ ، ص ۱۸۰.
۵. آیه ۳۵ مائدہ .
۶. مرحوم طبرسی ، همان ، ج ۷ ، ص ۲۲
۷. محمد ضیا آبادی ، توسل ، تهران ، بعثت ، ۱۳۷۲ ، ص ۳۲
۸. آیه ۵۷ اسراء .
۹. محمد ضیا آبادی ، همان ، ص ۳۷
۱۰. همان ، ص ۵۰
۱۱. نهج البلاغه ، حکمت ۴۷۰ .
۱۲. رضا حسینی نسب ، شیعه پاسخ می دهد ، قم ، دارالحدیث ، ۱۳۸۴ ، ص ۱۴۳ .
۱۳. همان ، ص ۱۴۴
۱۴. محمد ضیا آبادی ، همان ، ص ۶۷
۱۵. محمد کاظم روحانی ، شفاعت و توسل ، قم ، معارف ، ۱۳۸۵ ، ص ۵۹
۱۶. نهج البلاغه ، نامه ۳۱
۱۷. آیه ۲۱۶ بقره .
۱۸. آیه ۸۷ یوسف .

۱۹. محمد محمدی ری شهری ، میزان الحکمه ، حمید رضا شیخی ، قم ، دارالحدیث ، ۱۳۷۷ ، ج

۱، ص ۳۳

۲۰. همان ، ج ۴ ، ص ۱۶۶۲

۲۱. آیه ۳۴ بقره .

۲۲. آیه ۲۴ اسراء .

۲۳. محمد ضیا آبادی ، همان ، ص ۵۷

فهرست منابع و مأخذ

*قرآن کریم .

*نهج البلاغه .

۱. ابن منظور ، لسان العرب ، محمد بن مكرم ، لبنان ، بی نا ، بی تا .
۲. حسینی نسب ، رضا ، شیعه پاسخ می دهد ، قم ، دارالحدیث ، ۱۳۸۴ .
۳. روحانی ، محمد کاظم ، شفاعت و توسل ، قم ، معارف ، ۱۳۸۵ .
۴. ضیا آبادی ، محمد ، توسل ، تهران ، بعثت ، ۱۳۷۲ .
۵. طبرسی ، مجمع البیان ، احمد بهشتی ، تهران ، فراهانی ، ۱۳۵۰ .
۶. محمدی ری شهری ، محمد ، میزان الحکمه ، حمید رضا شیخی ، قم دارالحدیث ، ۱۳۷۷ .
۷. معلوم لویس ، المنجد ، محمد بندر ریگی ، تهران ، ایران ، ۱۳۷۵ .
۸. هاشمی رفسنجانی ، اکبر ، تفسیر راهنما ، قم ، بوستان کتاب ، ۱۳۸۵ .